

Engslætten i Marskegnene.

Af *H. P. H. Novrup*, Alslev.

Før Maskinernes Tid til omkring ved Aar 1900 saa Ungdommen hen til Engslætten med Forventning, ja en vis Længsel. At bjerge Hø ude paa de vidtstrakte Marskflader var et Arbejde af en anden Art end Arbejdet derhjemme i Gaarden og paa dens Marker; det var et Arbejde i den lyse Højsommer med klingende Leer og Høduft, en egen Arbejdets Poesi hvilede derover og besad en dragende Magt. Selve Arbejdet var strengt, vel nok det strengeste gennem hele Aaret, men et Arbejde under Liv og Lyst, under Sang og Leg og alskens Munterhed. Dufsten af det friske, grønne Græs, der senere blev til den liflige Høduft, opildnede Humøret, saa Arbejdets Strengthed mærkedes ikke saa meget, som man maatte formode. Især var Arbejdet strengt for »Slætterne«, Slaakarlene, ja saa strengt, at mangen en i de første Dage fik stærke Stød baade i Kroppen og i Armene. Disse Stød havde en Tilbøjelighed til at dreje Kroppen til Venstre efter den Bevægelse, som Kroppen indtog under Slaaningen, og de kunde antage saadanne Former, at man næsten ikke kunde føre Maden til Munden og om Natten ikke faa Ro til at sove. En af Aarsagerne til Forventningen var vel nok den, at man havde Lejlighed til at træffe sammen med an-

dre unge glade Mennesker, som man ellers ikke traf sammen med, og saa endelig den Feststemning, der virkede saa forfriskende og gav sig Udslag paa forskellig Maade bl. a. ved en særlig Forplejning med Mad og Drikke.

En arbejdsfør Karl maatte paa een Dag kunne slaa en Demat Eng, 12000 □ Alen, derfor kaldtes et saadant Stykke ogsaa »en Dags Slæt«; man regnede ikke med Tønder Land Eng, men med Dags-slæt og Demater, og han maatte kunne slaa saa jævnt et Skaar, at der ikke var iøjnefaldende Skaarbalker mellem Skaarene. Først naar han kunde det, var han en dygtig Slætter, der var sin Plads voksen, men dertil hørte ikke blot gode Kræfter, men ogsaa et vist Haandelag og saa endelig ikke at forglemme, at han maatte have Evne til at skærpe sin Le og holde Skarpheden vedlige. Adskillige Karle lærte aldrig at »haare« eller stryge Leen paa den rigtige Maade.

Førend Engslætten begyndte, blev Leerne slebne, men i Regelen kun denne ene Gang, derimod blev de hver Dag »haaret« (hærdet), som gik til paa den Maade, at Leen blev anbragt paa en lille Ambolt, c. 4 cm. i Kvadrat, som kaldtes »Haarsped«. Ambolten bankedes ned i Lergulvet i Loen, ved Ambolten lagdes en Kærv Tækketag, og saa lagde Slætteren sig ned med Brystet paa Tagdokken og tog sin Hammer, hvis Pen var rundbuget, og saa blev Leens Æg udpenslet. Det var noget af en Kunst at kunne »haare«, saa Biddet blev jævnt og uden Skaar og Revner. For en Sikkerheds Skyld toges »Haartøjet« med i Engen, da der kunde indtræffe Uheld, som maatte udbedres paa Stedet.

Naar Karle fra andre Egne kom til Marskegnene, kunde det nok blive en stram Omgang. I mit Hjem

fik vi en Gang en Karl langvejs fra; han pralede af sin Færdighed til at slaa, men det skulde han ikke have gjort; thi det viste sig, at han ikke kunde staa Maal med de andre, da de kom til at slaa Overengen. Den første Banevogtermand, der boede i Nærheden af mit Hjem, var en Fynbo, der tillod sig at kritisere de Leer, vi brugte. Min Far tilbød, at han godt kunde komme med en Dag og vise sin Le's Fortrinlighed. Og Mads kom med med sin fynske Hølè, men det blev en værre Fadæse for Mads; thi for det første kunde han ikke følge med de andre, og for det andet blev hans Skaar saa laaddent, at den trængte til at barberes, som en Slætter udtrykte sig. Da Mads havde svedt i et Par Timer, tog han Leen paa Nakken og forsvandt.

For ikke at arbejde i den varmeste Tid i Døgnet var det Skik at drage i Engen hen paa Eftermiddagen, naar den værste Varme var ovre, og saa slaa i Aftentimerne og dernæst i de tidlige Morgentimer, saa en Dagsslæt var færdig inden det blev rigtigt varmt næste Dag.

Da jeg selv har været med flere Gange i min Ungdom, vil jeg forsøge at give en Skildring af en saadan natlig Arbejdsdag, saaledes som den formede sig omkring ved 1870 i mit Barndomshjem i Novrup, Jerne Sogn. Til min Fødegård hørte c. 50 Td. Land Ager, 3 Td. Kær og 17 a 18 Demater Eng, hvoraf Halvdelen var Marskenge. 2 a 3 Kilometer borte havde vi i Nærheden af Havet en Engfenne paa 4 Demater, der kaldtes Overengen, det var Sædvane fra gammel Tid, at den Eng skulde slaas d. 12. Juli og slaas paa en Gang. Derfor skulde der 4 Slættere og 2 Afrivere til dette Arbejde. Paa Marsken ansaa man det nødvendigt »at slaa i Græsset«, det vil sige,

at Slætterne slog saaledes, at Græsset blev liggende forinden i Skaaret, og saa skulde Afriveren med en Rive trimle Græsset ud fra Kanten, for at den næste Slætter kunde komme til, en Afriver skulde betjene to Slættere. Afriverne var i Regelen Gaardens Pige og Dreng, og de maatte rubbe sig for ikke at komme til at forsinke de bageste Slættere, for saa vankede der ublide Ord. Da vi kun havde to Karle, maatte vi have et Par fremmede med. I mange Aar havde vi som fast Mand Husmand Peder Jepsen, der var en overmaade dygtig Slætter, han slog saa fint et Skaar, at der næppe var et Hug at se, og han var derfor ogsaa en meget optaget Mand i 4 a 5 Uger lige fra de sidste Dage i Juni og til 1. August. I den Tid havde han ikke altid Søndagen fri, idet han paa tog sig Akkordarbejde særlig for Engejere udensogns, da hændte det sig nok, at han tog Søndagen i Brug for at tilfredsstille alle. Samtidig med Peder Jepsen var der en anden fin Slætter nemlig Laust Lunding paa Tjæreborg Mark.

Altsaa d. 12. Juli blev alting samlet sammen til den aarlige Begivenhed. Ude i den indelukkede Gaard stod en Arbejdsvogn med 2 Sædefjæl, og bagved laa Leerne indsvøbt. Under Sæderne stod et Egeskrin, der var velpakket med Rugbrød, Sigtebrød, Smør, Sødost, Bitterost, et speget Faarelaar, kogte Æg, Rullepølse, kogt saltet Oksekød og et Stykke kogt Flæsk, endvidere en Klynkurv med Hø, hvori var nedpakket en Dunk med Brændevin samt en meget større Dunk med Øl. Saadanne store Dunke kaldtes »Skæggemænd«, fordi der ofte paa Halsen var aftegnet et Mandshoved med langt Skæg. Den Øldunk, vi havde, var en rigtig »Skæggemand«, thi paa den var den skæggede Mand aftegnet. Endelig var der alt, hvad

Gaarden besad af Tæpper og Dækkener samt nogle tomme Sække til Nattelejet.

Ved 3 Tiden samledes Engfolkene om Kaffebordet, der var forsynet med, hvad der paa den Tid hørte til et velforsynet Kaffebord, undertiden ogsaa Æbleskiver. Slætterne fik selvfølgelig et Par Kaffe-punche, det hørte med til Tiden. Og saa kørte Selskabet til Overengen. Slætterne pakkede Leerne ud og eftersaa nøje, om »Biddet« var i den fineste Orden, Strygen var bleven særlig sandstrøet til en saadan Tur, hvor det gjaldt Æren, hvis man vilde gælde for en rigtig Karl. Omkring ved Kl. 4¹/₂ var man færdig til at tage fat. Peder Jepsen nød selvfølgelig Æren ved at gaa forrest, og han bestemte derved Farten, derefter kom de andre efter den Rangforordning, som her var gældende. Hvis en tvivlede om sin Færdighed, skulde han nok sørge for at komme til at gaa bagest. Det hændte nok, at en Vigtigper blev slemt trukken til, om Peder Jepsen syntes, at han trængte til en Nedskæring. Naar Arbejdet havde gaaet et Stykke Tid, standsedes der, alle trængte til en Dram eller en Taar Øl, og mellem 6 og 7 spistes der Mellem-mad. Alt blev samlet af Vognen, som derpaa blev væltet med Bunden mod Vinden, noget Græs samle-des sammen og smedes ind i Vognkassen, og her satte man sig saa i det bløde Græs. Man smurte selv og tog Tilmad efter Behag, der var jo næsten noget for enhver Smag. Et Snapseglass, der ofte havde mistet Foden, var altid med, det blev altid drukket ud til Bunds, ellers var man ingen rigtig Karl. Pigen og Drengen blev Snapseglasset ogsaa undertiden tilbudt, men sjælden modtaget. Efter en halv Times Pavse strakte man Benene, og var der andre Slættere i Naboengene, kunde man gaa en lille Tur over til dem,

og Besøget blev selvfølgeligt honoreret med en Dram, »man skulde da ogsaa smage deres Brændevin«, som det hed. Nu havde man faaet fornyet Mod og Kraft til at tage fat igen, og saa gik Arbejdet til omkring ved Kl. 10^{1/2}, da var det blevet saa mørkt, at man ikke ret godt kunde se. De mere adstadige lagde sig med Tæpper om Kroppen til Hvile i Græsset med Hovedet inde i Vognkassen, men andre tog paa Udflugt til andre Arbejdspladser, hvor der tilbragtes en Times Tid med alskens Gemytlighed. Det hændte vel ogsaa, at Gemytligheden tog saaledes Overhaand, at man slet ingen Søvn fik. Omkring ved Kl. 1^{1/2} begyndte det at lystes, og saa kom der Uro i Lejren, en Dram og et Par Stykker Smørrebrød sattes til Livs, og saa blev Leerne strøgne, saa det sang og klang i Morgendæmringen. De, der endnu næppe var rigtig vaagne, maatte gnide Øjnene, for nu toges der fat igen. Henad paa Morgenstunden spistes et solidt Maaltid, og saa gjaldt det endelig om at blive færdig i skikkelig Tid, det vil sige til Kl. 9. Naar hele Engen var »fældet«, var Grøfterne og Grøftevoldene tilbage, og naar de var »gnavet«, var Dagens Gerning til Ende. Man fik til Slut et Bid Brød med behørig Drikkelse. Vognen blev sat paa Hjulene igen, Pigen samlede alle Levninger af Madvarer i Skrinet, Gaardens Karl spændte Hestene for, tog Tømmen og kørte hjemad, og det gik i Regelen rask.

Mor derhjemme var belavet paa, at Middagsmaden var færdig ved 9 a 9^{1/2} Tiden. At Retterne var ud over det dagligdags var en Selvfølge, ret ofte var det fersk Suppe. Peder Jepsen drog hjem og Gaardens Folk gik til Sengs og sov til langt ud paa Eftermiddagen. Engen fik saa Lov til at ligge i Fred nogle Dage. Man regnede med, at der vilde gaa en Uges

Tid, inden Rivningen og Stakningen kunde finde Sted. 3 a 4 Dage efter Slaaningen blev der »hverret« d. v. s. Høet blev vendt, og var der et tykt Lag, blev det nødvendigt ogsaa »at slaa ud«, d. v. s. at sprede det ud i et tyndt Lag. Forsigtige Folk holdt ikke af »at slaa ud«, medmindre man kunde stole paa Vejret, saa Stakningen kunde ske, inden der kom Regn, derfor udsattes »Udslagningen« ofte til den Formiddag lige før Stakningen. Visse Stykker trængte undertiden til en ekstra Omgang, inden Rivningen kunde ske, det var saadanne Steder, hvor der var særlig meget fedt Marskgræs som »Harreld« og »Søjer« (Strand-Vejbred).

Den Dag, der skulde rives i Overengen, kørte alle, som kunde føre en Rive, af Sted, et helt Læs blev det af Børn og voksne. I Løbet af Eftermiddagen skulde hele Engen rives. Børnene rev forrest, Karlen bagest, han havde en hel Høvold at haandtere. Dernæst maatte Høet skydes sammen i Stakke, og det kunde nok være et strengt Arbejde, ved hvilket der ogsaa nok kunde knækkes en Rive. Naar der var en rig Afgrøde, skød vi dog ikke Høet sammen med Riverne, men »tømmede« det sammen med Hestene. Det gik til paa den Maade, at man tog Læssetræet, i hvis Ender man bandt Svøbrebet, som Hestene blev spændt for. Fra Hammelstokken førte et Reb hen til Manden, der stod paa Læssetræet, dette Reb havde den yderste Ende stukket ind under Læssetræet, og ved hvilket han kunde løfte Hømassen op og danne Stakke. En anden maatte køre Hestene. Hen paa Eftermiddagen begyndte en af Karlene at lægge Høet, der var sammenført i nogle uformelige Dynger, op i pæne, bikubeformede Stakke, hvis Bundflade ikke maatte være for stor, derimod maatte de

nok udbuges noget. Til sidst blev der læsset et mindre Læs Hø, hvorpaa alle skulde age hjem. Engvejen i Marsken kunde i en regnfuld Periode nok blive saa daarlig, at det nærmest var et Held, om man kom hjem med et Læs uden at vælte, især hvis Læsset var skævt, hvilket nok kunde ske, da ikke alle var lige gode til at lægge tilrette paa Vognen.

Høleerne kan nok gøre Krav paa et Par Linier. Som lille Dreng hørte jeg paa, at et Par Karle drøftede deres Leers Godhed; den ene sagde da; »Min Høle er en Kvie«. Jeg fandt, at det var et underligt Navn til en Høle, siden har jeg faaet Forklaring derpaa. I Andsager Sogn er der en lille By, der hedder Kvie*), her drev flere Gaardmænd Smedehaandværk; og især smedede de Høleer og Spader. Høleerne derfra gik saa under Navnet »Kvier«. I den Tid, jeg var med, brugtes der ikke mange »Kvier«, fordi de var noget tunge, selvom de var solide og gode, derimod brugtes mest Støbestaalsleer, som Købmand H. M. Bøtke i Varde forhandlede. Senere blev en ny Slags nemlig Gaansagerleen meget brugt.

Paa Overengen avlede vi i rigtig gode Aar indtil 18 a 20 Læs Hø, men i tørre Aar maatte vi nøjes med det halve. Det sidste Læs kaldtes »Kvielæsset«, og det var i Regelen mindre end de andre, og det bestod for en stor Del af Opsamlinger fra de øvrige Stakke, hvor man havde ladet det underste Lag ligge til Tørring, fordi det havde trukket Fugtighed til sig.

*) Se »Fra Ribe Amt« fjerde Bind Side 123.